

УДК 325.561.005

ІВАН КРАВЧЕНКО

(Полтава)

ІНДИВІДУАЛЬНА І ГРУПОВА ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ ВИЩОГО ЗАКЛАДУ ОСВІТИ

Розглянуто основні положення індивідуально зорієнтованого і групового навчання, а також форми організації пізнавальної діяльності студентів вищого навчального закладу.

Ключові слова: студент, група, навчання, вищий навчальний заклад, індивідуальне та групове навчання.

Навчання у вищому закладі освіти як процес цілеспрямованої взаємодії викладача та студентів з метою засвоєння певного змісту соціального досвіду можна здійснювати по-різному. Сутність такого здійснення визначається відповідною формою навчання. Проблеми індивідуального і групового навчання

у вітчизняній та зарубіжній педагогічній науці досліджували: А. В. Алексюк, А. М. Бойко, І. П. Волков, М. І. Данілов, А. А. Кирсанов, В. І. Лозова, Г. В. Троцько, Л. Д. Столяренко, О. В. Савченко, В. О. Сухомлинський, Ю. М. Мальований, В. М. Чайка та багато інших.

Метою дослідження є встановлення правильного співвідношення індивідуальних та групових форм навчання, спілкування і відносин, що дозволяє органічно поєднувати навчальну і виховну функції, а це і є головне завдання навчально-виховного процесу вищого закладу освіти. При інтенсивному індивідуально орієнтованому і груповому навчанні створюються колективні стосунки, які позитивно впливають на становлення особистості кожного. Якщо мати на увазі індивідуальну навчальну роботу за схемою „викладач-студент”, то це ефективна форма, але при цьому навчальний процес позбавляється важливого ланцюжка – міжособистісного спілкування студентів і їхньої міжособистісної взаємодії через навчання.

Сучасні теоретичні дослідження і практичний досвід навчання і виховання студентів показують, що знання стають більш глибокими, якщо предмет навчальної діяльності виступає засобом спілкування. У цій ситуації в ході навчання виникають відносини між студентами окремої групи за схемою: суб'єкт (студент) – об'єкт (предмет) – суб'єкт (студент).

Вітчизняні і зарубіжні вчені, викладачі зазначають, що головним результатом навчальної діяльності є формування у студентів необхідних знань, умінь та навичок. Спільна навчальна робота, виконання творчих завдань формують ставлення кожної особистості до діяльності в процесі навчання. За станом спільної діяльності навчальна група може бути визнана сформованою, коли виявляється педагогічно доцільне ставлення студентів один до одного і до викладачів, а також є забезпеченими умови, за яких навчальна діяльність проходить найбільш успішно.

Для того, щоб освітня діяльність групи проходила продуктивно, потрібно навчити студентів правильно сприймати навчальну інформацію, а для цього особливо важливим є тип мисленнєвої діяльності. За даними Л. Д. Столяренка, 48 % людей мислять логічним шляхом, 52 % – образним, 24 % логічно мислячих людей переходять до образного мислення, 26 % образно мислячих людей переходять до логічного мислення [3, с. 121]. Психологи вважають, що збереження матеріалу в пам'яті тісно пов'язане з характером сприйняття навколишнього світу, з типом мислення. Умовно логічно мислячих людей можна поділити на дві категорії: ті, що мислять теоретично, ті, що мислять емпірично.

Характер мислення людини виявляється в тому, як зберігає матеріал логічна пам'ять. Наші експериментальні дані показали, що „теоретики” пам'ятають абстрактний матеріал, який може зберігатися навіть через двадцять місяців. У „практиків” у пам'яті лишаються тільки конкретні факти і їх описи сам текст, якщо і сприймався, то не в цілому. Таким чином, дані експерименту демонструють помітну перевагу теоретичного типу мислення. Саме таке мислення слід розвивати в усіх осіб, які навчаються. Тому, якщо наша система навчання переважно базується на різноманітних фактах, що потребують запам'ятовування, ми робимо висновок про необхідність критичного аналізу інформації і відпрацювання у студентів умінь робити власні висновки.

За нашими спостереженнями, сприйняття інформації проходить успішніше, якщо вона подається педагогом у чіткій логічній послідовності теоретичні положення ілюструються конкретними прикладами, навчальний матеріал ви-

кладається на необхідному теоретичному рівні з урахуванням знань і рівня розвитку студентів.

Універсальний компонент будь-якого навчання як засвоєння і прагнення до нових знань – це сукупність дій, спрямованих на оволодіння навчальним матеріалом. Першою умовою цього є результат: те, про що необхідно дізнатися і засвоїти. У зв'язку з цим запроваджуємо навчання з настановою. Навчання з настановою „до екзамену” зберігає знання лише до виходу з екзаменаційної аудиторії, з настановою на заучування – теж не дає потрібного результату. Труднощі учіння залежать від навчального досвіду студента, його знань і навичок. Чим більше досвіду, тим матеріал легше заучується, і навпаки. Отже, лише об'єктивного знання навчального матеріалу для успішного засвоєння ще недостатньо – навчальний матеріал повинен відповідати потребам та інтересам становлення майбутнього фахівця.

Осмилення студентами навчальної групи необхідності успішного навчання залежить від наявності в їх арсеналі понять, потрібних для розуміння навчального матеріалу і встановлення зв'язку між ним. Осмилення може мати різні ступені: від поверхового розуміння до чіткої реконструкції всіх одержаних даних. Осмиленість і її ступінь залежать від сутнісних зв'язків між новим навчальним матеріалом і вже набутих знаннями, навичками та вміннями.

Ще один фактор, який впливає на індивідуальне і групове засвоєння навчального матеріалу студентами, – його обсяг, тобто кількість окремих елементів, що входять до нього. Виміряти число елементів навчального матеріалу ще недостатньо, бо людина вивчає не те, що написано в підручнику, а те, що сприймається у результаті розумового й емоційного опрацювання тексту, відображення цих результатів у практичній діяльності. Слід підкреслити такий позитивний фактор, як емоційний рівень викладання навчального матеріалу, який викликає зацікавленість, певні почуття і переживання. Як показує практика роботи зі студентами педагогічного вишу, матеріал, який викликає сильні почуття, вивчається легше і глибше засвоюється.

Лекційно-семінарська система, що нині превалує у вищій школі, заснована на відомих у світі бригадно-лабораторному методі, плані Трампа, Белль-Ланкастерській системі та ін. У ній використовують переважно три організаційні форми: групова, парна, індивідуальна. Оскільки ми ведемо мову про групу, то основною формою аналізу результатів навчання вважаємо групову. Співпрацюючи один із одним, студенти краще пізнають свої можливості, можуть виступати як у ролі того, хто навчає, так і того, кого навчають; вони просуваються у навчанні індивідуально, у відповідності до своїх здібностей і можливостей. Так відбувається перехід від групової і парної до індивідуальної форми навчання.

Найбільш доцільним сьогодні вважаємо використання навчальних і виховних технологій „ідентичний рівень успішності і професійної підготовки” та „контроль і коригування різнорівневих навчальних і виховних результатів”. „Ідентичний рівень успішності і професійної підготовки” передбачає роботу студентів парно-груповим методом, „по горизонталі”. При використанні цієї технології студенти, що знаходяться на однаковому рівні розвитку, взаємодіють між собою, навчаючи один одного. Технологія „контролю і коригування різнорівневих навчальних і виховних результатів” передбачає співробітництво „по вертикалі”: студент, який має вищі результати, краще засвоює матеріал, виконує роль учителя, наставника.

При інтенсивному груповому навчанні, коли спілкування стає необхідним атрибутом навчальної діяльності, студенти безпосередньо обмінюються результатами пізнання, дискутують у процесі засвоєння знань. Міжособистісне спілкування в навчальному процесі підвищує мотивацію через включення соціальних стимулів. З'являється особиста відповідальність, почуття задоволеності від успішного навчання. Все це формує у студентів якісно нове ставлення до предмета, особисте прагнення до свідомого виконання загальної справи. Так успішно долаються труднощі організаційного, педагогічного і соціального плану, які можуть виникнути в організації групової роботи.

У процесі практичної роботи отримало підтвердження положення професора А. М. Бойко про те, що „найвищим рівнем взаємодії вчителя та учнів у процесі формування виховуючих відносин є співтворчість. Це суб'єкт-суб'єктна взаємодія, під час якої педагог і учні об'єднані творчим діалогом-пошуком нерозкритих потенційних можливостей навчально-виховного процесу з метою активного саморозвитку і самовираження особистості кожної дитини, а також виявлення засобів і творчих здібностей учителя й учня” [1, с. 79].

Студентську навчальну групу слід розглядати як таку, що займається необхідною навчальною діяльністю, а процеси спілкування в ній під час навчання формують міжособистісні відносини. Міжособистісний контакт породжує в навчальній групі відповідальну залежність студентів, що дозволяє активізувати пізнавальну діяльність кожного суб'єкта навчально-виховного процесу.

У процесі засвоєння знань, формування необхідних умінь і навичок студенти обмінюються результатами пізнавальної діяльності, обговорюють їх, дискутують. У підсумку підвищується мотивація навчання, включаючи соціальні стимули: з'являється особиста відповідальність, почуття задоволення (чи незадоволення) від публічного переживання успіху (чи неуспіху) в навчанні. Все це формує необхідні якості нового ставлення до предмета, почуття особистої причетності до загальної справи, якою і є оволодіння знаннями.

З поняттям „інтенсивне групове навчання” пов'язане поняття „активізація пізнавальної діяльності”. За твердженням В. І. Лозової, „активізація пізнавальної діяльності передбачає застосування різних методів, засобів, форм, напрямів навчання, що спонукають особистість до виявлення активності ..., створення сприятливого мікроклімату у стосунках із учителями, членами контактного колективу, певного комфорту, тому що дискомфорт, почуття тривоги, незахищеності відчують учні-старшокласники так званої масової школи” [2, с. 231]. Під активізацією навчальної діяльності у вищих закладах освіти розуміємо таку діяльність викладача, яка спрямована на розробку і використання тих форм, змісту, прийомів і засобів навчання, які сприяють підвищенню інтересу, творчої активності студентів у процесі засвоєння знань, формування у відповідних навичок і їх практичного застосування, а також здібності прогнозувати будь-яку ситуацію і самостійно приймати правильні рішення при виконанні функціональних обов'язків.

Таким чином, найважливішими ланками засвоєння знань є традиційне сприйняття, осмислення, розуміння, заучування, закріплення та застосування їх на практиці у поєднанні з особистісно зорієнтованою педагогічно доцільною суб'єкт-суб'єктною взаємодією у процесі парного і групового навчання. Отже, практика підтверджує: щоб групова робота у набутті знань була продуктивною, потрібно запропонувати студентам спільну діяльність – цікаву, особистісно значущу, загальнокорисну, організаційно і змістовно довершену.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бойко А. М. Оновлена парадигма виховання: шляхи реалізації / А. М. Бойко. – К, 1996. – 230 с.
2. Лозова В. І. Теоретичні основи виховання : навч. посіб. / В. І. Лозова, Г. В. Троцько. – Х. : ОВС, 2002. – 398 с.
3. Столяренко Л. Д. Психология и педагогика в вопросах и ответа / Л. Д. Столяренко; Серия: «Учебники, учебные пособия». – Ростов-на-Дону, 2000. – 455 с.

ИВАН КРАВЧЕНКО

ИНДИВИДУАЛЬНАЯ И ГРУППОВАЯ ФОРМЫ ОРГАНИЗАЦИИ ОБУЧЕНИЯ
СТУДЕНТОВ ВЫСШЕГО УЧЕБНОГО ЗАВЕДЕНИЯ

Рассмотрено основные вопросы индивидуально ориентированного и группового обучения, а также формы активизации познавательной деятельности студентов высшего учебного заведения.

Ключевые слова: студент, группа, обучение, высшее учебное заведение, индивидуальное и групповое обучение.

IVAN KRAVCHENKO

INDIVIDUAL AND GROUP FORMS OF ORGANIZATION
OF TEACHING STUDENTS OF THE HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTION

The basic positions of individually oriented and group teaching and also the forms of organization of cognitive activity of students of the institution of higher education are considered.

Modern theoretical research and practical experience of training and educating students show that knowledge's become deeper if the subject of educational activities acts as the mean of communication. In this situation during the educational process appears the relationships between the students of the separate group according to the scheme: the subject (the student) –the object (the subject) – the subject (the student).

Domestic and foreign scholars, teachers notes, that the main result of training activities is the formation in students the necessary knowledge, abilities and skills. Joint educational work, performance of creative tasks forms the attitude of each personality for the activities in the educational process. As the state of joint activity, the training group can be recognized as formed, when pedagogical appropriate attitude of the students to each other and to the teachers, and also when the conditions are provided ,according to which the educational activity passes most successful.

The article states that the character of human thought is manifested in the way how the logic type of a memory saves the material. Our experimental data showed that the "theorists" remember the abstract material that can be persisting even after twelve months. The "practicalists" save in their memory only the concrete facts and its descriptions, the text itself, if it has been perceived; it was not in general form. Thus, the experimental data demonstrate significant advantage of the theoretical type of thinking. Such thinking should be developed among all persons, who are studying. Therefore, if our education system is based on various factors that require memorization, we conclude about the need of critically analyse of information and training students in ability to make their own conclusions. According to our observations, the perception of information passes successful if it is given by a teacher in strict logical sequence, theoretical positions are illustrated with specific examples, the material which is studying is taught at the appropriate theoretical level which is based on knowledge and on the level of the development of students. Besides, it was found that understanding of the need of successful studying in a training group depends on having in their arsenal the terms which are needed to understand the educational material and in making the relationship between them. Moreover, this understanding can have the different levels: from the surface understanding till more strict reconstruction of all getting data. The understanding itself and its degree depends on the intrinsic connections between the new educational material and the knowledge, abilities and skills which have been already acquired.

The article highlights that during the intensive studying in training group , when communication becomes an important attribute of educational activities, students share directly with the results of cognition and discuss in the process of studying. Interpersonal communication in the educational process increases the motivation with the help of including the social stimulus. Appears the personal responsibility and the feeling of satisfaction from the successfully studying. All this forms the students' qualitatively new attitude to the object and personal desire for conscious performance of the overall case.

Keywords: *student, group, teaching, higher education institutions, individual and group teaching.*

Одержано 22.06.2014, рекомендовано до друку 29.08.2014.